

Mürzzuschlag

A családi legendáriumból származó emlék jutott eszembe a múlt héten az ausztriai Mürzzuschlag-

ban, ahol egy jó ötletet megvalósítva irodalomról, kultúráról, politikai fordulatról beszélgettek magyarok és osztrákok három napon át. Csupán néhány órát, a második nap délutánját, estéjét töltöttem a festői környezetben fekvő kisvárosban, ám maradandó élményekkel gazdagodva, bosszúságtól sem megkímélve tértem haza. Azon az estén szellemi magasságokat ostromoltunk, közben szerényebb figyelmet fordítva a praktikumra, hétköznapi dolgainkra.

Azt hiszem, éppen ez, a szellemi magasság, az értelmiség felelősségének túlbecsülése idézte emlékezetembe a régen hallott családi történetet. Budapesti sebészorvos nagyapámat az a megtiszteltetés érte: konzíliumra invitálták Bécsbe, az udvarhoz, venne részt a döntésben, műtetre szorul-e az uralkodó, Ferenc József. Az már csak tetézte az elismerést, hogy asszisztálhatott is a műtétnél. Amikor azután a honorárium felől kérdezték, ő a nemesi levél kárára a pénzre váltható érték, a földbirtok mellett döntött. Aztán évtizedeken át vitatták, helyesen járt-e el. Én már nem ismerhettem, csak az apám szobájának faláról tekintett le rám szigorúan a szecessziós keretbe foglalt olajfestményről. A családi vita végére a második világháború idején került csak pont. 1944 után már nem volt, aki vitatkozzék. Meg amúgy is fontosabb dolgaink támadtak.

Nos, azon a mürzzuschlagi estén is, amikor a vita résztvevőjeként mondandómra összpontosítottam, hallgatva közben a többiekét, az foglalkoztatott leginkább: valóban erről kell nekünk beszélgetnünk? A társaság amúgy tekintélyes volt. A vitát Dalos György vezette, Heller Ágnes, **Eörsi István**, Hankiss Elemér, Horn Gyula s jómagam vetünk részt benne, meg néhányan a tekintélyes közönségből. A tervezett egy óra helyett két és felet töltöttünk együtt, ami önmagában csak azt jelzi, volt mondanivalónk, s nem hiányzott a vitakészség sem. Míg Heller és **Eörsi** filozófiai mélységekből indulva a szellem magasát ostromolták, addig Horn – szerény támogatással – szívesen gyakorlati síkra terelte volna a beszélgetést, miközben akarva-akaratlanul Hankiss vált főszereplővé.

Az értelmiség felelősségéről beszélt a tudós szociológus, s szavait hallgatva arra kerestem a választ: vajon ilyen szigorúan fogalmazna, ennyire kritikusan akkor is, ha nem lenne ott a háta mögött a méltatlan televíziós kudarc? Ha nem a jo-

gos sértődöttség motiválná a gondolatait? Hankiss ugyanis még tőle is szokatlan élességgel bizonygatta,

hogy a magyar értelmiség – különösen az elmúlt három évben – nem töltötte be hivatását, nem tett eleget küldetésének. Eközben elismerte: éppen azért feltűnő ez, mert a diktatúra évtizedeiben mindig vállalkozott az igazság kimondására, feltárására. Kevés fogékonyt mutatott (mármint Hankiss) az általánosítás ellen a közönség sorából szót emelő Radnóti Sándor mondandója iránt, mint ahogy a maximalizmusát szóba hozó vélekedést is elutasította.

Lehet, az idézett családi emlék is befolyásolt, amikor jó szívvel fogadtam Horn Gyula praktikizmusát. A szocialista pártelnök hamar felszabadította magát az elméleti vita kényszerű nyomása alól – a kerekasztal vitázóira tekintve önmagát kakukktojásnak minősítve –, és a „kulturpolitika” időszerűségének elemzése helyett „a politikai kultúrára” helyezte a hangsúlyt. A németföldön különös, indokolt és méltányos reputációt élvező politikus, a rutinos diplomata érthetően a gyakorlat irányába terelte volna a beszélgetést, mondván, az irodalmár környezetben legfeljebb ha memoárköte (az amúgy nagy sikerű Cölöpök) révén kapcsolható.

Furcsa módon nem került sor Horn–Hankiss-vitára. Egymás mellett hangzottak el szavaik, lényegében nem találkoztak, holott a tévés küzdelmeit elegánsan említetlenül hagyó szociológus és a pártelnök debattja felpeszditette, sőt jócskán tágíthatta volna az eszmecsere horizontját. Hankiss valamiféle homogén értelmiségképe és Horn praktikizmusa nem is találkozhatott. Értelme sem lett volna az efféle randevúnak. Annyi talán mégis kiderült (Horn jóvoltából), hogy a létező eszmerendszereken belül is éles a szembenállás, sokféle értelmiségi elemzés és megközelítés fedezhető fel.

Amit szinte mindenki óvatosan került a vita során, az az érdekmotiváció volt. Ami ugyebár nem elhanyagolható a véleményalkotáskor, különösen ha a nyilvánosság kontrolljáról sem feledkezünk meg. Az este, a vita hasznossága mégsem kérdőjelezhető meg. Eltérő irányokból, olykor túlfűtöten, de minduntalan kiviláglott a sikertelenül leplezett írói, költői, filozófusi szándék: hatni a politikára. Hogy miként? Erre még csak keresik a választ. Immár nem Mürzzuschlagban, hanem a magyar tájakon és még sokfelé, ahol az annyira várt és oly sok csalódást hozott rendszerváltozás hétköznapijait éljük.